

Wat doet stank met je gezondheid? Geurhinder is ernstiger dan lang gedacht en bestaande maatregelen sorteren niet het gewenste effect. Een groep omwonenden startte een rechtszaak tegen de staat. Maar strengere normen zijn niet zomaar een oplossing. “De kern van dit probleem is: het kan niet uit.” Tekst Harry Perrée Beeld Shutterstock

De boer op tegen de stank

Als je bij Gert van Dooren de voordeur uitstapt, vult je neus zich in één ademdeug met een scherpe stank. Kippenmest, weet Van Dooren, afkomstig van de 100.000 mestkuikens aan de overkant van de straat. Met bezoek zit hij daar om liever binnen, en voordat het huis gelucht kan worden controleert de familie hoe de wind staat. “In de zomer ’s nachts je raam openzetten kan niet, want dan denk je dat je in een stal ligt.”

Met zijn vrouw en twee zonen woont Van Dooren sinds tien jaar in een verbouwde boerderij, even buiten Erp. Ze zijn omsingeld door een kippenmestrij, een zeugenhouderij en een rundveebedrijf, maar willen zich niet door stank laten verdrijven. Van Dooren vertelt aan de keukentafel hoe hij zich de afgelopen jaren heeft verdiept in de Wet geurhinder en veehouderij, de werking van luchtwassers en de meeteenheid van geur: ‘odour units’ (OU). “Vroeger was ik prober, ik was partijvoorzitter van het CDA in Veghel. Daar ben ik helemaal van teruggekomen.” Een oplossing tegen de stank heeft hij nog niet gevonden.

Oud onderzoek

De stof die stank veroorzaakt, hoeft geen hoge concentratie te hebben om toch effect op je gezondheid te hebben. Bij lage concentraties doet de stof zelf niks, maar de

geur kan stressgerelateerde gezondheidsklachten, zoals hoofdpijn, vermoeidheid, benauwdheid en misselijkheid veroorzaken. “Als je slaapt er bijvoorbeeld door verstoord wordt, heeft dat impact op je fysieke gezondheid”, legt gezondheidskundige Loes Geelen uit. “Hinder is subjectief, maar wel realiteit.” Geelen heeft jarenlang bij de GGD Brabant/Zeeland geurhinder onderzocht en erover geadviseerd. “We kregen bij de GGD steeds meer klachten van omwonenden”, vertelt ze. Voor de GGD was dat aanleiding om onderzoek te doen naar het verband tussen geurbelasting (de uitstoot van veehoude-

rijen) en geurhinder (het aantal mensen dat hinder ondervindt). Want hoeveel mensen hier precies last van hebben, is eigenlijk niet bekend. Toch is er wetgeving die bepaalt hoeveel geurhinder veehouderijen mogen veroorzaken. Waar is die dan op gebaseerd? Op een rapport van achttien jaar geleden, ontdekte Geelen. Onderzoeksbureau PRA publiceerde in 2001 het rapport *Geurhinderonderzoek stallen intensieve veehouderij*. “Dat ene, oude onderzoek is nog steeds de onderlegger van de Wet geurhinder en veehouderij”, zegt Geelen. “In de wetenschap zeg je: één onderzoek is géén onderzoek.”

Geelen onderzocht daarom samen met de Universiteit Utrecht hetzelfde verband, onder een grotere groep mensen en met de meest actuele onderzoekstechnieken. Het resultaat? “Bij een vergelijkbare geurconcentratie zien wij veel meer hinder optreden dan je zou verwachten op grond van de Wet geurhinder en veehouderij.” Zo gezien heeft de overheid jarenlang veehouderijen meer dieren vergund dan uit het oogpunt van geurhinder gerechtvaardigd was.

Plantaardige lucht

De belangrijkste technische maatregel om geurhinder tegen te gaan, is het installeren van luchtwassers. Een combi-luchtwasser gebruikt een combinatie van technieken, meestal een waterfilter en een pakket met een biologische of chemische substantie. Volgens varkenshouder Frank Hafmans uit Sambeek was het “een verschil van dag en nacht” toen hij in 2012 de biologische variant liet plaatsen. Hij kan goed begrijpen dat luchtwassers nodig zijn; vanaf zijn erf ziet Hafmans de bebouwde kom van Sambeek oprukken. In de achterste stal – honderd meter lang en

Doen luchtwassers wel wat ze moeten doen?

dertig meter breed – trekt hij een deur open. Zacht knorrend wijken de varkens uiteen. De verse lucht die van buiten wordt aangevoerd, stroomt door de vloerspleten in de stal. Boven in de nok zoemt een ventilator die de mestlucht afzuigt naar de luchtwasser. Die bevindt zich aan de kopse kant van de stal in een raamloze ruimte van 15 bij 3,5 meter. Over het hele oppervlak is een filterpakket van 90 centimeter dik opgesteld. Aan de andere kant van de gang is eenzelfde luchtwasser geïnstalleerd. Boven het filter vernevelen tientallen sproeiers water dat door het filter sijpelt en er aan de onderkant weer uitloopt. De mestlucht wordt door vier forse ventilatoren van onder door het vochtige filterpakket heen geblazen, waar bacteriën de ammoniak en geur grotendeels neutraliseren. “Ruik je het verschil met beneden?”, vraagt Hafmans als hij boven het filterpakket staat. De scherpe ammoniak-

lucht, het varkensaroma dat aan de onderkant van het filter zo goed te ruiken was, is inderdaad weg. Wat rest is een lastig te definiëren, plantaardige lucht. Hafmans’ burens waren er blij mee. Tijdens een burendag heeft hij ze het filter laten zien en de uitlaat laten ruiken. In drie van zijn stallen draaien ze nu, alleen in de vierde niet, omdat dat nog niet verplicht is. Het heeft hem 150.000 euro gekost.

Tegenvallende prestaties

Toch is over het gebruik van luchtwassers de nodige discussie ontstaan. Doen ze wel wat ze moeten doen? Na aandringen van omwonenden kreeg Wageningen University & Research in 2017 opdracht dit te onderzoeken. De veelgebruikte combi-luchtwasser presteerde veel slechter dan gedacht, bleek uit een steekproef. Het geurrendement was gemiddeld niet de beloofde 81 procent, maar →

→ slechts 40 procent. Inmiddels zijn de uitstootcijfers van luchtwassers aangepast, met als gevolg dat veel meer omliggende woningen nu bewezen in de stallenstank liggen. Hoeveel precies, is niet makkelijk te achterhalen. Het ministerie verwijst voor cijfers hierover naar de gemeenten. Maar als we de gemeente Boxmeer (245 veehouderijen) er naar vragen, laat die weten dat ze hierin geen inzicht heeft.

Het tegenvallende rendement van de luchtwassers heeft geen gevolgen voor bedrijven die al een vergunning hebben, liet staatssecretaris Stientje van Veldhoven de Tweede Kamer weten. Wel riep ze de Commissie Biesheuvel in het leven, om te onderzoeken welke maatregelen de geurhinder op zowel de korte als lange termijn kunnen verminderen. In haar adviesrapport van april 2019 pleit de commissie onder meer voor het opstellen en handhaven van emissiegrenswaarden. Dat is nog niet zo eenvoudig, volgens Van Veldhoven, omdat het meten en monitoren van geur nog in de kinderschoenen staat. Ze belooft met betrokkenen over de aanbevelingen in gesprek te gaan. Want het is een ingewikkelde problematiek, realiseert Van Veldhoven zich, met veel tegengestelde belangen.

Geld

De veesector zelf benadrukt dat strengere normen tot een onverwachte dynamiek kunnen leiden. De kosten van een luchtwasser zijn namelijk niet niks. Adviseur omgevingsbeleid Herman Litjens van de ZLTO, de vereniging van boeren en tuinders: "Veel bedrijven hebben drie stallen op een luchtwasser staan en één of twee niet. De geurwinst die ze boeken met het plaatsen van een luchtwasser mogen ze nu nog deels gebruiken om extra dieren te houden. Daarmee kunnen ze de luchtwasser financieren. Maar als normen strenger worden en gemeentes daarom bedrijven niet meer toestaan te groeien, komt er geen geld beschikbaar om maatregelen tegen geuroverlast te financieren."

Hoeveel stank is toegestaan?

Hoe erg mag het stinken door stallucht? Dat hangt er vanaf waar je woont. Het rijk heeft concentratiegebieden aangewezen, waar veel veehouderijen zitten en waar het erger mag stinken. De 'rijksnorm' varieert van 2 odour unit (OU, maat van geuroverlast) in de bebouwde kom van een niet-concentratiegebied, tot 14 OU in het buitengebied in concentratiegebieden. Gemeenten kunnen hier met een eigen geurverordening van afwijken, tot 14 OU binnen de bebouwde kom en 35 OU buiten de bebouwde kom.

Milieufederaties en GGD'en zien de stankteugels graag aangetrokken: een veehouderij zou maximaal 2 OU in de bebouwde kom en maximaal 5 OU in het buitengebied mogen veroorzaken.

Ook de gemeenten hebben niet altijd een belang bij strengere normen. Aangewezen woningbouwgebied kan dan binnen de stankcirkel van veehouderijen komen te liggen, waardoor de gemeente woningbouwplannen zal moeten wegstrepen. Of veehouders uitkopen. En dat kost geld. Zo zitten de gemeenten en de varkenshouders in een patstelling. Hoe het rijk dit op gaat lossen, blijkt nog niet uit het rapport van Commissie Biesheuvel.

Lange adem

Ger van Dooren laat het er niet bij zitten. Samen met achttien andere gezinnen uit Brabant en Limburg bereidt hij al maandenlang een zaak tegen de staat voor. "De staat biedt omwonenden van intensieve veehouderij onvoldoende bescherming in hun woongenot", licht hun advocaat Nout Verbeek toe. "Het Europese Hof heeft aan-

gegeven dat het recht om van je woning een omgeving te genieten een grondrecht is." De huidige regelgeving is daar volgens Verbeek mee in strijd. Dat geeft eisers recht op schadevergoeding.

In de aanloop naar de zaak tegen de staat is Verbeek namens omwonenden procedures gestart tegen veehouders. "Die zeggen: wij houden ons aan de regels die de overheid opstelt. Dan doe ik toch niks fout?" Maar volgens de advocaat heeft de Hoge Raad aangegeven dat je ook met een vergunning in de hand onrechtmatig kunt handelen. In Zutphen bepaalde de rechtbank 'dat een veehouderij in een concentratiegebied maatregelen moet nemen om de stank onder de 14 OU te krijgen'. Nu luchtwassers veel slechter werken dan gedacht, is er maar één manier voor deze Zutphense veehouder om onder die 14 OU te duiken: door minder dieren te houden. Verbeek: "Dan zou hij, zegt hij, de tent wel kunnen sluiten. Daar zie je de kern van dit probleem: het kan niet uit. Veehouders moeten wel zoveel produceren om het hoofd boven water te houden. Maar dat kan alleen over de ruggen van de omwonenden." □

Gemeenten en varkenshouders zitten in een patstelling

Moses Alagbe (62)

Is: predikant en auteur van *The church is boring! If it is not relevant*

Missie: de kerk wakker schudden voor maatschappelijke verantwoordelijkheid

Wat voor soort kerk is het Maranatha Community Transformation Center in Amsterdam-Zuidoost? "We zijn een gemeenschap van ongeveer 120 mensen met allerlei verschillende achtergronden, zoals Surinaams, Nigeriaans, Ghanees, Nederlands en Oegandees. Ons geloof beperkt zich niet tot de zondagse viering. We hebben de hele week activiteiten, zoals naalles voor allestaande moeders, zangrepetities en gezamenlijke maaltijden. Ook organiseren we een cursus om tassen te maken van oude kranten en plastic afval. Dat levert hele mooie en sterke tassen op, die je mee kunt nemen naar de markt, in plaats van het milieu te vervuilen met wegwerptasjes. En we geven voorlichting over gezond eten."

Wat heeft dat met de kerk te maken? "God heeft ons een prachtige wereld geschenkt. Daar mogen we van genieten, maar het is ook onze taak om er zorg voor te dragen. En voor elkaar. Deze boodschap is lang uit beeld geweest in het christendom en veel kerken doen nu nog steeds niks. Ik wil iedereen wakker schudden voor deze verantwoordelijkheid. Want als je maatschappelijk niet relevant bent, waarom besta je dan als kerk?"

Je bent ook betrokken bij de campagne tegen Shell in Nigeria. Waarom? "Shell onderdrukt de mensen daar door hun grondstoffen af te pakken en hun samenleving te vervuilen. Als kerk moeten we het voortouw nemen in het protest daartegen. We kunnen dit niet overlaten aan ngo's als Milieudefensie alleen. Ik kom zelf uit Nigeria, maar ik ben een wereldburger, ik zie deze problemen overal. God verwacht van ons dat we ons tegen onrechtvaardigheid verzetten. Lees de Bijbel er maar op na, die staat er vol mee."

"Als je maatschappelijk niet relevant bent, waarom besta je dan als kerk?"